

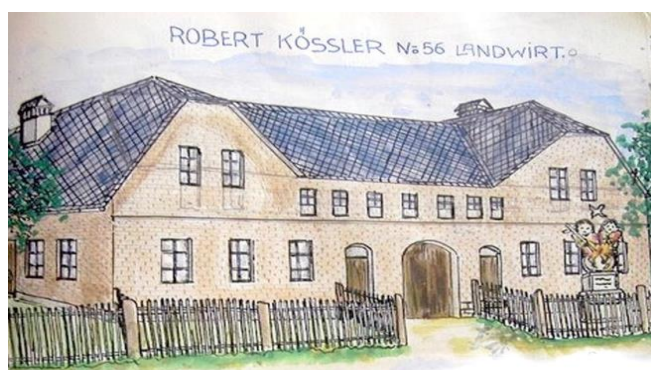
Živnosti a živobyті v Semanině

Ve zvláštních kapitolách jsme popsali dochované informace o rychtáři, faráři, učitelích, hrnčičích, hornících a dělnících v kamenolomu. Mnohé napovídá i kapitolka o robotě. Nyní uvedeme ostatní řemesla a živobyті, o kterých se podařilo dochovat nějaké zmínky.

Nejčtenějším zaměstnáním bylo odjakživa zemědělství. Polnosti Semanína byly rozděleny mezi asi 20 statků. Ke každému statku příslušeli čeledíní a děvečky. K roku 1557 je v Semanině evidováno 23 sedláků a chalupníků se zahradou 20. Po 30-ti leté válce byly počty obyvatel obdobné. K roku 1770 se rozsah držby polností jednotlivými sedláky drobí na průměrné 4 ha oproti 12 ha k roku 1659. Je proto zavedena nová kategorie „půlsedlák“. Těch je v Semanině 21, chalupníků s malou zahradou 20, domkařů bezzemků 33 a 7 podruhů.

Z fotoarchivu Helmuta Schmidta. Nahoře vlevo: orba přibližně u myslivecké chaty, v pozadí stodola č.p. 85; nahoře vpravo: kravský potah Wejdových z č.p. 80. Dole koňská fůra bez určení místa a sušení sena na loukách směrem k Třebovicím.

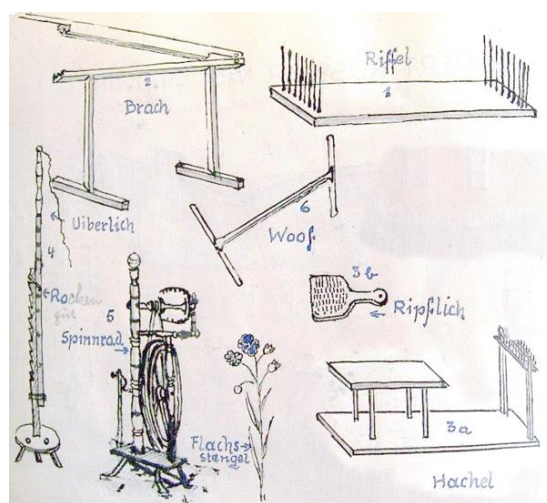

Nahoře příklady velkých statků - č.p. 56 a 2 (dnes obecní budova a Pešornovi), dole malorolníků - č.p. 8 a 85. Kresby Anton Schmid.

Samostatnou profesí bylo **včelařství**. Mělo v rámci litomyšlského panství minimálně od roku 1558 (vedle hrnčířů a dalších) svůj cech. Bylo to jediné řemeslo schopné dodávat sladidlo a odbornost spočívala také v dřevorubectví a stromolezectví, neboť včelstva v přírodě sídlí v dutinách stromů. Med včelař vybíral buďto přímo z dutiny na stojícím stromu, nebo strom podřal a med vybral až z kmene na zemi. Časem se včelaři naučili špalky s včelím hnízdem vyřezávat a nosit si je blíž k domu, chovat včely v úlech z dlabaných kmenů (klátech), nebo v upletených tzv. košnicích ze slámy. Protože včelstva žila nejvíce v lese a ty v případě Semanína byly převážně panské, museli včelaři odvádět daně a díky tomu o nich víme z berních knih. V roce 1558 odváděl semanínský hajný Martin ročně jedno vědro medu, stejně jako Jan Vopařil, Valenta a Štefan Anderle. Merlíček odváděl půl vědra.

Cechovní řád stanovoval odměny za nalezení nového včelího hnízda či roje v panském lese i v lesích selských. Daň se odváděla za každé včelstvo. Strom, ve kterém bylo, měl být řádně nahlášený k dani a označený značkou včelaře. Za vyloupení cizího či vybrání nenahlášeného včelstva hrozila pokuta. Stejně tak za chození po lese se včelařským provazem na šplhání po stromech či s dřevěným uhlím a kuřákem. Pokuta byla už i za neoprávněné držení včelařského provazu nečlenem cechu. Odměnu dostal ten, kdo nahlásil zloděje medu atd.

Vedle potravin se dříve běžně pěstovaly i **tkalcovské plodiny**, jako len a konopí. Ty se podomácku zpracovávaly poměrně složitým a zdoluhavým postupem na hrubé plátno na šaty pro vlastní potřebu. Len se zasel, plel, posekal a nechal provětráváním dozrát. Pak se nechal vymočit na poli deštěm nebo v močidlech v potoce. Na slunci se usušil, svezl domů a dosoušel v pazdernách. V Semaníně byla pazderna např. v č.p. 12, byla majetkem rychty č.p. 1. Pazdery měly dřevěné kůlny s topným zařízením, z požárních důvodů mimo zástavbu a stály u potoka kvůli máčení lnu. Potom se len třel – svazek vláken ve stoncích se oddělil od obalů, vochloval – ve svazku spojená vlákna se musela rozdělit. Chomáče vláken se na kolovratu potahováním a současným kroucením spřádaly v nit. Z nich se pak mohlo na stavech tkát plátno. To se ještě bělilo kropením a vystavováním na slunci a nakonec případně i barvilo. Teprve potom se mohlo šít ... Zejména od 19. století se rozvíjela produkce na prodej. Tkanivo a plátno vykupovali v regionech pro továrny specializované na nákupčí. Tkalcovský stav byl v mnoha chalupách, poslední byl v č.p. 120 do roku 1914. To již stroje vytlačily veškeré tkalcovské řemeslo z chalup do továren.

Domácí krejčovská dílna. Vpravo kresba soukenického a tkalcovského nářadí pro získávání lněných vláken od Antona Schmidta.

Mlýny. Už v roce 1547 byly v obci 2 mlýny /Památky v Semaníně, M. Mikolecký, J. Růžička in Českořebovský zpravodaj 1998/10. První byl v č.p. 26. Fungoval do roku 1855. Napájený byl z rybníka na Horním konci. Těsně pod dnešním rybníkem, dříve daleko větším, byla na louce pod č.p. 114-115 další nádrž a teprve odtud vytékal regulovaný mlýnský náhon. Úzkým prostorem mezi budovami č.p. 22 a 26 stékal z kopce. Zde roztáčel mlýnské kolo, po jehož hříděli je uvnitř domu ještě patrný výklenek. O kousek níž se náhon vléval do potoka. V zásobě byla i třetí nádrž na vodu v lese asi 100 metrů proti proudu potoka nad obcí. Dodnes je tam zřetelný pravouhle vyhloubený terén s vysokou hrází, kterou Semanínský potok protéká.

Do mlýna se najíždělo z hlavní silnice do uličky mezi č.p. 26 a 27. Říkalo se jí Mlýnská ulička. Vyjíždělo se dolů přes most na potoce.

Druhý mlýn byl v dnes zbořeném č.p. 70. Domlel kolem roku 1825. Obecní kronika zaznamenala posměšek, který se vztahuje na posledního provozovatele jménem Bartoloměj:

„Wattl, Wattl, knirrr...D Pockn sai sehr dürr!“ „Bárto, Bárto, hle, máš líce vyzáblé!“

Po zániku mlýnů se jezdilo mlet do Třebovic, kde se mlýny udržely déle na vydatnější Třebovce.

Č.p. 26. Mlýnské kolo bylo vlevo z boku roubené stavby. Vpravo výřez mapy katastru z roku 1839 se zakresleným potokem přes dnešní rybník. Druhá menší nádrž je těsně pod rybníkem a z ní vychází náhon ke mlýnu. Červeně je naznačeno mlýnské kolo. Z hlavní silnice vychází ulička podél mlýna a napojuje se přes most přes potok na spodní ulici.

Panské lesy na sebe vázaly další živnosti. Panský **hajný** sídlil v Semaníně, v kozlovské hájence i v hájence v Zádulce. U nich se hlásili dělníci na práci. Kromě dřevorubectví či výsadby stromků pro ženy (nejprve robotní povinnosti, posléze příležitostné zaměstnání) byla obživou i péče o panskou oboru. Ta zaujímala téměř celý Opatovský les, který byl obehnán plotem. Ještě v roce 1841 obora čítala 70 kusů vysoké a 75 kusů černé zvěře. Pro vysoké náklady byla obora roku 1843 zrušena.

Z archivu H. Schmida. Převoz klád, sedlák Hurt z č.p. 69, v pozadí statek č.p. 68; pracovní četa hajného Blaschky z Kozlovské hájenky.

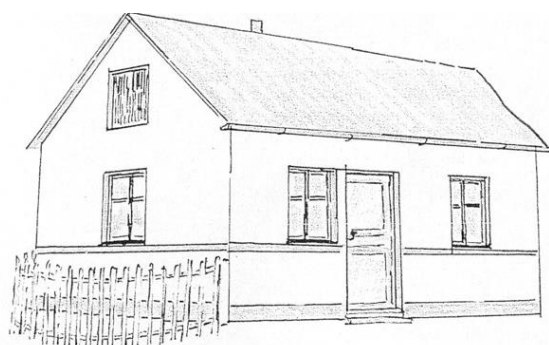
Obchody. Nejstarší zmíněnou hokynářkou je Kateřina Bubeníčková, zapsaná v berním soupise roku 1659. Krámek byl spolu s hospodou také na rychtě a u hospod č.p. 40 a 100. Novodobou prodejnou smíšeného zboží „Konsum“ byl dům č.p. 151, ve kterém dnes sídlí obecní úřad. Za statkem č.p. 56 stála prodejna tabáku – trafika.

Vlevo první prodejna smíšeného zboží „Konsum“ v č.p. 151 – dnešní kancelář OÚ. Vpravo č.p. 137 - původní budova semanínské družstevní spořitelny a současně kancelář obce. Předtím sídlila spořitelna ve škole a obecní kancelář u starosty doma.

Hospody. Zmíněny již byly dvě, nejstarší na rychtě. K ní je v litomyšlském urbáři zapsané právo šenkovat pivo již 1557. Další byla Praxova č.p. 100 na místě první školy, dnes sokolovny. Třetí hospoda byla dnes zbouraná č.p. 40 přibližně přes ulici naproti dnešnímu obecnímu úřadu. Vlastnili ji Schmidovi, později Wondratschkovi. Poslední hospoda byla v č.p. 105 - Stindlovi, svého času poslední dům na silnici na Litomyšl.

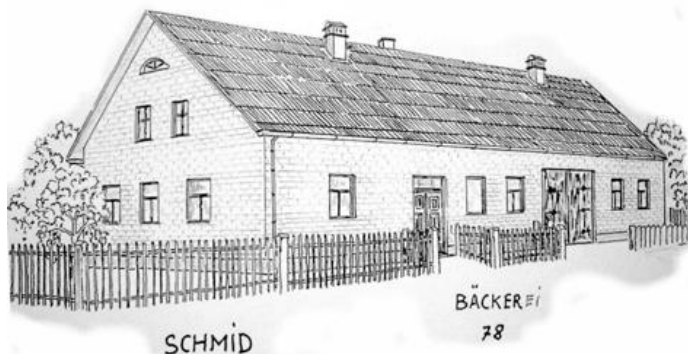
Nahoře: dnes zbouraná hospoda č.p. 40 s tanečním sálem a prodejnou potravin. Vpravo hospoda č.p. 105 na výpadovce na Litomyšl.
Dole: Hospoda s pódíem a sálem a prodejnou potravin č.p. 100, původně škola. Vpravo prodejna tabáku za statkem č.p. 56.
Kresby Anton Schmid, foto Obecní kronika I. díl.

Moderní příležitosti zaměstnání skýtala blízká stavba **železnice** a nádraží ve Třebové a to i pro ženy. Nejvíce semanínských pracovalo na výkopových pracech, z nichž dva přišli při sesuvu půdy o život. Potřební byli samozřejmě zedníci.

S rozvojem **telegrafu** - současně se železnicí – se v Semaníně utvořila skupina dělníků, kteří telegraf vyjžděli stavět po celé Rakouskouherské monarchii – Morava, Slezsko, Slovensko, Bosna, Galicie a Tirolsko. Semaníňáci byli známí a oblíbení. Výdělek býval dobrý, na montáže se odjíždělo sezónně, zimu přečkávali pracovníci doma. Odjíždělo se na týden či dva a 15 – 20-ti členné party mužů spávaly v místě práce v provizorních podmínkách – často společně na slámě v tanečním sále a podobně. Domácnosti telegrafních dělníků se poznaly podle vystavených pohlednic z celého mocnářství. Do světové hospodářské krize obor prosperoval, pak došlo k útlumu. Před druhou světovou válkou semanínské zaměstnávala také **pošta**.

Vlevo kovárna č.p. 106 a vpravo řezník č.p. 88 – dnešní mateřská školka.

Pekařství v č.p. 78 a ovčí salaš pod lesem za Semanínem. Kresby Anton Schmid.

Finanční a sociální záležitosti. Obci v roce 1770 vzrůstá celkový dluh na 150 zlatých. Dluh dále narůstá na 240 zlatých (1820-25 stavba nové školy a 1824 koupě hasičské stříkačky za 80 zlatých, parkované v Opatově). Dluh se umoří až roku 1840, kdy obec prodává pozemky pro stavbu železnice. Pokladna má rázem přebytek 800 zlatých a peníze půjčuje zhruba za 5% úrok (vznik obecní záložny a pojišťovny). Obec prodává z obecního lesa rovněž klády na telegraf podél železnice a jiné stavební dříví.

Předělem v nelehkém živobytí bylo založení spořitelny pro Semanín a okolí v roce 1895. Byla podřízena Centrálnímu svazu zemědělských družstev v Čechách. Zajišťovala půjčky občanům a živnostníkům a v posledních letech šla většina obchodních transakcí zemědělců, jako prodej dobytka, obilí a dřeva, přes její účet. Řešila i pojistné události – např. úhyny dobytka aj. Roční účetní obrat přesahoval milion Korun. Spořitelna sídlila nejprve ve škole a od roku 1929 v nové budově společně i s kanceláří obecního úřadu.

Řemesla uváděná za první republiky: pánští krejčí v č.p. 6 a 145, dámská krejčová v č.p. 62, 137, 158. Ševci v č.p. 76 a 110. Kolář v č.p. 33, kovář v č.p. 106. Holič a bednář byl v č.p. 32, zedníci v č.p. 26, 36 a 49. Sedláři v č.p. 13 a 30. Povožnictví provozovali v č.p. 14 s nákladním automobilem o nosnosti 3 tuny a příležitostně s koňskými potahy všichni sedláci. Pekař byl v č.p. 81.

Nakonec uvedme vyznání, které semanínským dovednostem věnoval v sudetském časopise Schönhengster Heimat v roce 1965 Janovský rodák Josef Jahl, do roku 1925 žijící v Semaníně: „Semanín byl známý jako blahobytná obec díky jeho mnohostranným pracovním příležitostem ve všech dobách. Byli tam bohatí sedláci, dobře situovaní železničáři, vysoce kvalifikovaní silnoproudí elektrotechnici a žádaní telefonní a telegrafní zaměstnanci a odborníci. Byli činní v mnoha městech celé země. Dobré výtělky prospívali vzhledu obce. Nové stavby vyrůstaly jedna za druhou, staré budovy se modernizovaly. To vše záleželo nejen na příhodné poloze obce nedaleko dráhy, ale hlavně na pílí jednotlivých obyvatel“.

Prameny:

- 1) Obecní kronika Semanína, 1. díl, rukopis 1927, OÚ Semanín
- 2) Anton Schmid: Schirmdorf im Schönhengstgau . Amatérský spis semanínského rodáka, digitální kopie v archivu fary Semanín